

УДК [37.013.83:005.336.2]:374.7

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.118-130](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.118-130)

Самко Алла Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Samko Alla – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Andragogy Department of the Ivan Zyzuyn Institute of Pedagogical and Adult Education NAES of Ukraine

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0785-0510>

E-mail: alla-samko@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Анотація. В оглядовій статті зроблено спробу окреслити тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих. Уточнено зміст поняття «тенденції». З'ясовано, що формулювання поняття «тенденції» мають багатовекторний характер і значною мірою залежать від їх розуміння та ключових аспектів. На основі аналізу наукових джерел автором охарактеризовано наступні тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: мотивація професійного вдосконалення (сукупність внутрішніх спонукань, які зумовлюють, спрямовують та регулюють процес професійного зростання); впровадження інноваційних форм, методів і педагогічних технологій в освітній процес (інтерактивні, тренінгові та інформаційні методи й технології, спрямовані на самостійне засвоєння слухачами знань і набуття вмінь у процесі їхньої активної розумової та практичної діяльності); диференційованість та гнучкість професійної діяльності сучасного фахівця-андрагога (сукупність різних інформаційних, освітніх, організаційно-управлінських, експертних, соціально-проектних, дослідницьких та інших ролей і функцій); сформованість професійної мобільності (невід'ємний складник професійної готовності); безперервність освіти (розвиток андрагогічної компетентності є складовою частиною професійного розвитку педагога, який реалізується через безперервну освіту); використання інноваційних можливостей цифрових технологій (дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань); індивідуалізація освіти дорослих (комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для навчання й розвитку); інтенсифікація процесу засвоєння знань (оптимальна організація навчання, що дозволяє досягати максимальних результатів у скорочені

терміни). Сформульовано висновок про те, що розглянуті тенденції характеризують сучасні зміни, властиві сфері освіти дорослих в умовах сучасних інтеграційних процесів, визначають шляхи функціонування сфери освіти дорослих і орієнтують освітній процес на модернізацію у контексті інтеграції.

Ключові слова: тенденції; освіта дорослих; розвиток андрагогічної компетентності; педагогічний персонал.

Samko Alla

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ANDRAGOGIC COMPETENCE OF TEACHING STAFF IN THE FIELD OF ADULT EDUCATION

Abstract. *The review article attempts to outline the trends in the development of andragogic competence of teaching staff in the field of adult education. The meaning of the concept of «trends» has been clarified. It was found that the formulation of the concept of «tendencies» has a multi-vector nature and largely depends on their understanding and key aspects. Based on the analysis of scientific sources, the author characterized the following trends in the development of andragogical competence of teaching staff in the field of adult education: motivation for professional improvement (a set of internal motivations that condition, direct and regulate the process of professional growth); introduction of innovative forms, methods and pedagogical technologies in the educational process (interactive, training and information methods and technologies aimed at the students' independent assimilation of knowledge and acquisition of skills in the process of their active mental and practical activity); the differentiation and flexibility of the professional activity of a modern andragogue specialist (a set of various informational, educational, organizational-management, expert, social-project, research and other roles and functions); formation of professional mobility (an integral component of professional readiness); continuity of education (the development of andragogic competence is an integral part of the professional development of a teacher, which is realized through continuous education); use of innovative possibilities of digital technologies (enable to intensify the educational process, increase the speed and quality of perception, understanding and assimilation of knowledge); individualization of adult education (a complex of organizational, didactic and methodical measures aimed at creating optimal conditions for learning and development); intensification of the process of knowledge acquisition (optimal organization of training, which allows to achieve maximum results in a short period of time). The conclusion is formulated that the considered trends characterize modern changes inherent in the field of adult education in the conditions of modern integration processes, determine the ways of functioning of the field of adult education and orient the educational process to modernization in the context of integration.*

Key words: trends; adult education; development of andragogic competence; teaching staff.

Постановка проблеми, її актуальність. Сучасні тенденції розвитку освіти дорослих набувають вагомого значення у процесі утвердження принципів неперервності навчання, проектування стратегії індивідуального професійного й особистісного розвитку впродовж життя. На сьогодні освіта дорослих є нагальною потребою сучасності, що покликана не тільки гарантувати професійну зайнятість дорослого населення, а й забезпечити всебічний розвиток та самовдосконалення особистості.

Стрімкі процеси, що відбуваються у суспільстві, вимагають від фахівців різних галузей постійного удосконалення знань, розвитку умінь та оволодіння новими компетентностями. Однією з найважливіших умов забезпечення освітнього процесу в закладах формальної і неформальної освіти дорослих є сформованість андрагогічної компетентності педагогічного персоналу.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. *Проблеми й тенденції функціонування та розвитку освіти* розглядали дослідники, зокрема: Л. Антонюк, І. Вакарчук, Л. Ващенко, І. Гавриш, Т. Десятов, А. Іщенко, В. Євдокимов, О. Коваленко, В. Кремень, О. Локшина, В. Луговий, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Мадзігон, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, О. Огієнко, В. Олійник, П. Полянський, Л. Шинкаренко, Т. Яровенко та ін. *Тенденції розвитку освіти дорослих* знайшли відображення у працях Л. Лук'янової; тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти розглядали О. Войтовська, Л. Пуховська. *Тенденції безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти* є предметом дослідження О. Бульвінської. *Проблема розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу* у сфері освіти дорослих досліджується науковцями відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України: (Л. Лук'янова, О. Аніщенко, О. Баніт, Т. Калюжна, Т. Котирло, В. Піддячий, І. Радомський, А. Самко). Водночас аналіз сучасних наукових джерел свідчить, що тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих залишаються недостатньо дослідженими й потребують посиленої уваги науковців.

Мета статті – висвітлити тенденції розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, зупинимося на сутнісних характеристиках терміну «тенденція» докладніше. Одностайності у розумінні поняття «тенденції» немає. В *Академічному тлумачному словнику* (URL): «тенденція (від латин. *tendo* – направляю, прагну) – напрям розвитку, прагнення, намір, провідна думка, ідея, теза, виявлена можливість, яка за певних умов перетворюється у дійсність»; *Collins English dictionary* (URL) пропонує розглядати тенденцію як схильність до конкретної характеристики, або загальний курс; електронний словник *Macmillan* (URL) дає такий переклад: велика ймовірність того, що щось станеться; *Вікіпедія* (URL): «можливість тих чи інших подій розвиватися в цьому напрямі». Я. Петраков (2011, с. 393) зазначає: «Під

тенденціями слід розуміти такі зміни у стані об'єкта дослідження, які пояснюють його сутність, характер протягом певного проміжку часу і залежать від внутрішньої структури об'єкта та зовнішніх умов, що склалися».

Вивчення та узагальнення вітчизняних і зарубіжних наукових джерел підтвердив, що у загальнонауковому дискурсі найчастіше тенденції розуміють і співвідносять із напрямками (векторністю, спрямованістю) чи закономірностями розвитку та пов'язують із певними змінами об'єкта, а також як характерні ознаки предмета, явища, процесу, взаємодії у системах.

У контексті нашого дослідження особливої уваги набувають глобальні європейські та світові тенденції розвитку освіти дорослих, що безпосередньо визначають соціальне замовлення на підготовку педагогічного персоналу для роботи з дорослими. Науковці (Аніщенко, Баніт, & Калюжна, 2021) зазначають, що проблему розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих вартує розглядати у контексті професіоналізації як освіти дорослих у цілому, так і професіоналізації педагогічних і науково-педагогічних працівників як актуальності професіоналізації освіти дорослого населення. Погоджуємося з їхньою тезою про те, що андрагогічну компетентність педагогічного персоналу доцільно тлумачити як важливу складову його професійної компетентності.

Аналіз наукових джерел щодо напрямів і пріоритетів, які мають місце у сучасній освіті дорослих, дозволив виокремити ряд тенденцій, пов'язаних з особливостями розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу в сфері освіти дорослих. Отже, розглянемо їх більш детально.

Передусім, акцентуємо увагу на *мотивації професійного вдосконалення*, яка виступає дією конкретних мотивів особистості, що сприяють вибору професії, виконанню фахових завдань та інших складових професійної діяльності. Констатуємо, що мотивація професійного вдосконалення, це те, заради чого людина діє, розвиває свої професійні здібності, до чого вона прагне та на що налаштована. На думку Н. Іванової (2016), мотивація професійного вдосконалення фахівця виступає безпосереднім процесом формування різноманітних мотивів, що напряму залежать від інтелектуальних та індивідуально-характерологічних особливостей особистості, а також тих, які мають вплив на поведінку індивіда та ефективність виконання ним професійних завдань.

Дослідники вказують на значущість ролі мотивації у професіоналізації особистості та адаптації фахівця до професії. У науковому дискурсі поняття «професіоналізація» асоціюється з професійним розвитком, усвідомленим і мотивованим процесом оволодіння професією, становленням професіонала шляхом неперервної самоосвіти. Мотиваційна сфера професійної діяльності андрагогів включає різні види спонукань, що формуються в процесі професійного навчання та

на різних етапах професіоналізації: професійні наміри та схильності; професійні домагання й очікування; ціннісні орієнтації та мотиви професійної діяльності; професійні установки, інтереси; готовність до професійної діяльності; задоволеність працею тощо.

Т. Приходько (2012) визначає такі основні напрямки професійного вдосконалення педагогічного персоналу: 1) розвиток світоглядної та позиційної визначеності, моральності, розширення свого кругозору; 2) удосконалення професійних та організаторських якостей; 3) формування загальної, технічної, правової та педагогічної культури, естетичних та фізичних якостей; 4) постійне оновлення знань, удосконалення практичних навичок та вмій; 5) формування навичок самостійної роботи над собою, здатності до постійного самовдосконалення, усталеної мотивації професійного та особистісного розвитку; 6) вміння керувати власною поведінкою, потребами та почуттями, оволодіння методами та прийомами емоційно-вольової саморегуляції тощо.

Отже, розвиток мотивації професійного вдосконалення педагогічного персоналу є необхідною умовою формування андрагогічної компетентності.

Важливою тенденцією є *впровадження інноваційних форм, методів і педагогічних технологій в освітній процес*. Необхідною умовою ефективного навчання дорослих є активне навчання, в якому переважають інтерактивні, тренінгові та інформаційні методи й технології, спрямовані на самостійне засвоєння слухачами знань і набуття вмій у процесі їхньої активної розумової та практичної діяльності.

Крім традиційних підходів у навчанні, андрагог застосовує інноваційні форми та методи, які дають можливість та ресурси дорослим учням постійно вдосконалювати свою професійну компетентність, набувати актуальних практико-орієнтованих знань. Зокрема, поєднання формального (дистанційне навчання, тренінги, семінари) та інформального (коучинг, виконання завдань, ротація, крос-культурна взаємодія, участь у роботі тимчасових проектних команд, посттренінгова взаємодія з учасниками) навчання; змішане навчання (поєднання дистанційного навчання та тренінгів).

Поширення хмарних сервісів для роботи з даними (Office 365, Google Drive), використання соціальних мереж та інших сервісів Веб 2.0 (Twitter, Youtube, Wiki, блоги, сайти тощо) надало значного поштовху розвитку іншим формам активного навчання, а саме: участь у професійних спільнотах, навчання за відкритими дистанційними курсами, участь у вебінарах, он-лайн майстер-класах, пошук та ознайомлення з навчальними матеріалами з професійних тем.

Таким чином, активне запровадження інноваційних форм, методів і технологій вимагає від андрагога не тільки оновлення знань, умій і навичок у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, а й оволодіння новими вміннями щодо самоорганізації, визначення пріоритетів

професійного розвитку та побудови власної освітньої траєкторії.

Суттєвою є тенденція до *диференційованості та гнучкості професійної діяльності андрагога*. Специфіка андрагогічної діяльності дослідниками визначена як посередницька діяльність, тобто включення іншої людини як помічника, який володіє знаннями та вміннями робити те, чим не володіє людина, яка потребує цього, або певне співтовариство людей. Особливість позиції андрагога як соціального посередника у ситуації навчання, полягає насамперед у тому, що його діяльність спрямована на забезпечення доступності та значущості інформації, яку він передає малим групам людей або окремим індивідам.

Науковці виокремлюють три сфери андрагогічної діяльності, що взаємоперетинаються, і відповідні їм рольові позиції андрагога. У предметно-змістовній сфері рольова позиція андрагога – навчальна, носій професійних знань, спеціаліст у певній професійній галузі. Наступна сфера діяльності андрагога – самоорганізаційна, пов'язана з виконанням рольових позицій лектора, викладача, інструктора, виконання яких вимагає володіння професійно значущою здатністю підготувати та організувати свою діяльність у навчальній аудиторії. У свою чергу, третя – організаторська сфера діяльності андрагога відбиває його зусилля щодо організації діяльності учнів. Це забезпечується особливими ролями: тьютор, фасилітатор, модератор. Найважливішим показником справжнього професіоналізму андрагога є його здатність інтегрувати всі три сфери діяльності до інтегральної рольової позиції.

Потрібно виокремити провідні якості педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, які свідчать про їх андрагогічну компетентність:

- професійний підхід до організації освітнього процесу, орієнтованого на дорослих людей, їх життєвий досвід (побутовий, професійний та соціальний);
- використання системи певних знань (психолого-педагогічних, економічних, правових, філософських, андрагогічних, соціологічних тощо) і прагнення до їх вдосконалення;
- володіння технологіями навчання дорослих – методикою психолого-андрагогічної діагностики учнів, процедурами оцінювання процесу навчання, здатністю коригувати процес навчання та самоосвіти;
- визначення своєї позиції у викладацькій діяльності: комунікатора, фасилітатора, тьютора;
- володіння формами андрагогічної взаємодії: наставництво, співробітництво, партнерське ставлення до процесу.

Зауважимо, що керуючи процесом навчання, андрагог визначає форми взаємодії учасників, і повинен бути готовим до зміни своїх ролей та виконуваних завдань, удосконалювати андрагогічну компетентність. Таким чином, ролі викладача (андрагога) при навчанні дорослих відображають гуманістичну сутність його діяльності, забезпечують високу внутрішню мотивацію, спрямованість на створення належних умов для постійної

самоосвіти та самовдосконалення.

Також зупинимось на тенденції до *розвитку професійної мобільності*, яка є невід'ємним складником професійної готовності фахівця, що визначає механізм адаптації особистості, що забезпечує узгодженість окремих ланок професійного розвитку, уміння пристосовуватися до нових умов праці.

Варто зазначити, що в структурі професійної мобільності науковці (Латуша, URL) визначають такі складові: *активність*, яка розуміється як готовність до діяльності, освоєння нових форм і видів діяльності, як основа професійно-педагогічної діяльності; *адаптивність*, як здатність пристосовуватися до мінливих умов діяльності, готовність змінити своє життя та діяльність, основа професійно-педагогічної гнучкості; *відкритість* – схильність до нового, невідомого, відмова від стереотипів; *комунікативність* – здатність і готовність встановлювати нові зв'язки та контакти з суб'єктами освітньої діяльності; *креативність* – творче ставлення до середовища та власної діяльності, готовність до їх перетворення, фундамент професійно-педагогічного новаторства; *компетентність* – здатність гнучко орієнтуватися в професії, готовність до продовження навчання, самонавчання, саморозвитку, самоосвіти.

Для того, щоб бути успішним та затребуваним, сучасний фахівець, і особливо андрагог, повинен мати визначені особистісні якості: бути рухливим, динамічним, готовим до будь-яких змін, уміти швидко адаптуватися до інноваційних змін освітнього середовища, виявляти гнучкість, мобільність та дивергентність мислення. Професійно мобільний фахівець самостійно вибудовує освітню траєкторію професійного розвитку; володіє інформаційними технологіями; швидко адаптується до мінливих умов середовища; володіє базовими знаннями; мотивований на самоосвіту; професійно придатний; вміє працювати в колективі.

Професійна мобільність андрагога проявляється в його професійній діяльності та забезпечує самовизначення й самореалізацію на основі сформованості загальнокультурних і професійних компетентностей: загальних і спеціальних, в залежності від соціального запиту та конкретних освітніх потреб дорослих учнів. Андрагогічна компетентність дає змогу педагогу успішно реалізовувати різноманітні види професійної діяльності (викладацька, організаторська, науково-дослідницька, управлінська, рефлексивна), застосовувати набуті знання, практичні уміння та навички.

Отже, професійна мобільність андрагога (як інтегративна якість особистості) передбачає здатність гнучко адаптуватися до зміни форм, змісту й умов професійно-педагогічної діяльності, готовність до системної самоосвіти, що може вироблятися в ході безперервної професійно-педагогічної підготовки.

Поширеною є тенденція до *безперервності освіти*. У більшості сучасних досліджень принцип безперервності розглядається як стратегічний орієнтир суспільного прогресу. Безперервність освіти є не

тільки провідним фактором соціально-економічного розвитку суспільства, а й важливою умовою розвитку особистості, її творчого потенціалу. Адже, враховуючи спрямованість безперервної освіти на здобуття нових знань та освоєння сучасних технологій, найбільшою сферою її застосування виступає саме постійне навчання дорослих з метою адаптації до швидко змінюваних умов життя, покращення його якості, самореалізації та саморозвитку особистості.

Безперервне навчання охоплює «все цілеспрямоване навчання, формальне чи неформальне, з метою розширення знань, поліпшення навичок і компетентності», і тому нині безперервну освіту розуміють «не тільки як «навчання протягом життя» (lifelong learning), а й як «навчання шириною в життя» (lifewide learning)» (Карпенко, 2010).

Потрібно зазначити, що розвиток андрагогічної компетентності є складовою частиною професійного розвитку педагога, який реалізується через безперервну освіту. Це сприяє готовності до роботи з дорослими на засадах спеціальних знань, умінь, навичок, цінностей та інших якостей.

Прискорення процесу «встарівання» знань через пришвидшення оновлення технологій і техніки під впливом науково-технічного прогресу вимагає необхідність впровадження системи «безперервної освіти впродовж життя». Крім того, така тенденція обумовлює «інфляцію» професійних, а отже й освітніх стандартів, відмову від вузької професійної спеціалізації освіти, зміни співвідношення загальноосвітніх та вузькоспеціалізованих предметів, розширення набору інноваційних методів навчання та програм практичної підготовки фахівців.

Однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку андрагогічної компетентності педагогічного персоналу є *використання інноваційних можливостей цифрових технологій в освіті дорослих*. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. За допомогою медіа- та інтерактивних засобів педагогічним, науково-педагогічним працівникам освіти легше використовувати підхід до викладання на основі впровадження інноваційних підходів, включаючи використання «кейсів», дослідницько-пошукової роботи, методу проектів, розвивальних навчальних ігор тощо. Як результат – дорослі набагато краще засвоюють інформацію, перебуваючи в емоційно-комфортному середовищі, не втрачають бажання навчатись, створювати нові знання та інновації (Розвиток цифрової компетентності..., 2019, с. 8).

Крім базових цифрових компетентностей (підготовка текстових документів, порівняльних таблиць, презентацій, тестів тощо), педагог повинен володіти інноваційними практиками для впровадження таких моделей навчання, як адаптивне навчання, синхронне й асинхронне навчання, змішане навчання, самостійно спрямоване навчання, дистанційне навчання, хмарне та мобільне навчання, віртуальний клас, перевернутий клас, система управління e-learning, система управління

навчальним процесом, персоналізація, цифровий сторітеллінг тощо. Тому для андрагога нагальною потребою є формування його цифрової компетентності.

Зауважимо, що головними мають стати не технічні навички роботи з програмними продуктами та ресурсами, а вміння критично та якісно повному використовувати цифрові технології в освітньому процесі. А саме: вміння застосовувати інноваційні методи викладання та різні форми інтегрованого навчання, набуття навичок створення цифрового освітнього середовища, здатність оцінити власні практики у контексті освітніх новацій, здійснення моніторингу розвитку здобувачів освіти з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних освітніх сервісів та ресурсів глобальної мережі (Розвиток цифрової компетентності..., 2019, с. 13).

Як бачимо, використання широкого спектру інноваційних можливостей цифрових технологій (які постійно оновлюються та розширюються), надає андрагогам нові засоби, інструменти та можливості, які дозволяють зробити освітній процес мобільним, індивідуальним та диференційованим. Особлива увага має приділятися якості освітнього контенту, для формування, створення та надання якого можна використовувати: веб-сайти (корпоративні та особисті), цифрові бібліотеки, системи управління навчанням (LMS), хмарні сервіси, пошукові системи, соціальні мережі, мобільні додатки, аудіо, відео тощо.

Наступною тенденцією вважаємо *індивідуалізацію освіти дорослих*, яка полягає в пристосуванні навчальних впливів до індивідуально-психологічних особливостей дорослих з одного боку й створення сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей, з другого (Алексєєва, 2022). Індивідуалізація навчання є своєрідним комплексом організаційних, дидактичних і методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для навчання й розвитку всіх і кожного окремо у відповідності з актуальними динамічними можливостями.

На думку С. Алексєєвої (2022), дидактичними умовами індивідуалізації навчання є: створення індивідуального освітнього простору на засадах компетентнісного підходу та персоналізації; цілеспрямована мотивація та посилення пізнавального інтересу за рахунок моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу; забезпечення гнучкості освітнього процесу за допомогою варіативності, зміни змісту і методів навчання, форм організації навчальних занять, поєднання різних методик навчання дорослих різного рівня підготовки; розробки та реалізації індивідуальних траєкторій навчання; педагогічного супроводу особистості у процесі самоактуалізації; організації гнучкого управління навчальним процесом на основі здійснення педагогічної корекції та безперервного зворотного зв'язку.

Крім того, індивідуалізація навчання передбачає реалізацію

індивідуальної освітньої траєкторії, де особистість має стати ініціатором свого освітнього просування. Така індивідуальна освітня траєкторія окреслює: поле діяльності в освітньому просторі; напрямок руху (шлях до здобуття професій); саморозвиток; індивідуальне просування (об'єднання за інтересами, проектні групи тощо) та стимули до просування та самоствердження в різних сферах творчої, науково-дослідної та громадської діяльності.

Важливого значення набуває тенденція щодо *інтенсифікації процесу засвоєння знань*, яка передбачає оптимальну організацію навчання, що дозволяє досягати максимальних результатів у скорочені терміни. В якості основного критерію ефективності навчання використовується універсальний показник, як економія часу. Іntenсифікація навчання здійснюється на основі використання ідей інтеграції, що впливають на всі сторони досліджуваного процесу.

О. Мудра (2010) встановила, що при інтенсивному навчанні дорослих необхідно враховувати освітній досвід слухача; психологічні і вікові особливості розвитку функцій мислення, мовлення, уваги та пам'яті; емоційні фактори, що суттєво впливають на успіх у навчальній діяльності; соціальне становище слухачів; прийоми навчання та види прогнозованої діяльності; раціональне використання рівня базової підготовки; посилювати когнітивний аспект у процесі навчання, спираючись на наявний життєвий та освітній досвід дорослих; рівень мотивації; групові форми соціально-детермінованої взаємодії дорослих. Одним зі способів спонукати дорослу людину до навчання є посилення мотивації та зменшення перешкод, оскільки мотивуючими факторами для неї є інтерес та забезпечення прогностичного характеру діяльності.

За О. Мудрою (2010), основними чинниками інтенсифікації навчання є такі: а) підвищення цілеспрямованості професійного педагогічного навчання; б) посилення мотивації; в) збільшення інформативної місткості змісту освіти; г) застосування активних методів і форм навчання; д) прискорення темпу навчальних дій; е) розвиток навичок навчальної праці; є) використання комп'ютерів та інших нових інформаційних технологій.

Таким чином, інновації в інтенсивній підготовці дорослих ґрунтуються на активізації можливостей та творчої активності дорослих, використанні різних технічних засобів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, результати дослідження дозволяють зробити висновок про те, що визначені нами тенденції, зокрема: мотивація професійного вдосконалення; впровадження інноваційних форм, методів і педагогічних технологій в освітній процес; диференційованість та гнучкість професійної діяльності андрагога; сформованість професійної мобільності; безперервність освіти; використання інноваційних можливостей цифрових технологій; індивідуалізація освіти дорослих; інтенсифікація процесу

засвоєння знань є системоутворювальними складовими андрагогічної діяльності.

Підсумовуючи, варто зазначити, що розглянуті нами тенденції характеризують сучасні зміни, властиві сфері освіти дорослих в умовах сучасних інтеграційних процесів, вони визначають шляхи функціонування сфери освіти дорослих і орієнтують освітній процес професійного розвитку педагогічного персоналу на модернізацію у контексті інтеграції.

Обсяг статті дає змогу зупинитися лише на деяких тенденціях розвитку андрагогічної компетентності педагогів у сфері освіти дорослих та в найбільш загальному вигляді їх окреслити. Поза розглядом залишилися важливі тенденції розвитку андрагогічної компетентності, які планується висвітлити в *подальших* наукових розвідках.

Список використаних джерел

- Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/tendencija>
- Алексєєва, С. (2022). Дидактичні умови індивідуалізації навчання в закладах загальної середньої освіти. Scientific Collection «InterConf», (112): with the Proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Scientific Progressive Methods and Tools» (June 16-18, 2022). Riga, Latvia: Avots, 77-83. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730957>
- Аніщенко, О.В., Баніт, О.В., & Калюжна, Т.Г. (2021). Андрагогічна компетентність педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих: сутнісний аспект. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2 (20), 63-72. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.63-72](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.63-72)
- Антощук, С.В. (2022). *Теоретико-методичні засади формування цифрового освітнього середовища професійного розвитку фахівців в умовах відкритого університету післядипломної освіти*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732148/>
- Іванова, Н. (2016). Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*, 1, 21–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2016_1_7
- Карпенко, М. (2010). Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-svitoviy-dosvid-i-ukrainska-praktika>
- Латуша, Н.В. Професійна мобільність як чинник професійної успішності молодого фахівця. URL: <http://int-konf.org/konf022015/1010-latusha-n-v-profesyna-moblnst-yakchinnik-profesynoyi-uspshnost-molodogo-fahvca.html>
- Мудра, О. М. (2010). Технології інтенсивного навчання дорослих у системі неперервної гуманітарної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький. 20.

- Петраков, Я.В. (2011). Закономірності, тенденції та особливості формування неподаткових бюджетних доходів. *Вісник Чернігівського національного технологічного університету*, 48, 392-404.
- Приходько, Т.П. (2012). Мотивація професійного самовдосконалення викладача економічного напрямку як складова його готовності до педагогічної діяльності у вищій школі. *Ефективна економіка*, 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011>
- Розвиток цифрової компетентності педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти галузі знань 01 «Освіта» в системі відкритої післядипломної освіти: збірник освітньо-професійних програм. ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2019, 250. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718505/1/Збірник_ОПП_ВОСІКТ.pdf
- Тенденція, тенденційність. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F>
- Collins English Dictionary. URL: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/tendency>
- Macmillan dictionary. URL: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/tendency>

References (translated and transliterated)

- Akademichnyy tлумachnyy slovnyk [Academic explanatory dictionary]. <http://sum.in.ua/s/tendencija> [in Ukrainian].
- Alyeksyeveva, S. (2022). Dydaktychni umovy indyvidualizatsiyi navchannya v zakladakh zahal'noyi sered'noyi osvity [Didactic conditions of individualization of education in institutions of general secondary education]. Scientific Collection «InterConf», (112): with the Proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference «Scientific Progressive Methods and Tools» (June 16-18, 2022). Riga, Latvia: Avots, 77-83. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730957> [in Ukrainian].
- Anishchenko, O.V., Banit, O.V., & Kalyuzhna, T.H. (2021). Andrahohichna kompetentnist' pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh: sutnisnyy aspekt [Andragogical competence of teaching staff in the field of adult education: essential aspect]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektivy – Adult education: theory, experience, perspectives*, 2 (20), 63-72. [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.63-72](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.63-72) [in Ukrainian].
- Antoshchuk, S.V. (2022). Teoretyko-metodychni zasady formuvannya tsyvrovoho osvith'oho seredovyshcha profesynoho rozvytku fakhivtsiv v umovakh vidkrytoho universytetu pislyadyplomnoyi osvity [Theoretical and methodological principles of the formation of a digital educational environment for the professional development of specialists in the conditions of an open university of postgraduate education]. <https://lib.iitta.gov.ua/732148/> [in Ukrainian].
- Collins English Dictionary. <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/tendency> [in English].
- Ivanova, N. (2016). Motyvatsiya fakhivtsiya do profesynoyi diyal'nosti: ponyattya,

- zmist ta funktsiyi [Motivation of a specialist for professional activity: concept, content and functions]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Viys'kovo-spetsial'ni nauky – Military Special Sciences*, 1, 21–24. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2016_1_7 [in Ukrainian].
- Karpenko, M. (2010). Osvita prytyahom zhyttya: svitovyy dosvid i ukrayins'ka praktyka. Analitychna zapyska [Education throughout life: world experience and Ukrainian practice. Analytical note]. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhyttya-svitoviy-dosvid-i-ukrainska-praktika> [in Ukrainian].
- Latusha, N.V. Profesiyna mobil'nist' yak chynnyk profesiynoyi uspishnosti molodoho fakhivtsya [Professional mobility as a factor in the professional success of a young specialist]. <http://int-konf.org/konf022015/1010-latusha-n-v-profesyna-moblnst-yakchinnik-profesynoyi-uspshnost-molodogo-fahvcya.html> [in Ukrainian].
- Macmillan dictionary. <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/tendency> [in English].
- Mudra, O.M. (2010). Tekhnolohiyi intensyvnoho navchannya doroslykh u systemi neperervnoyi humanitarnoyi osvity [Technologies of intensive training of adults in the system of continuous humanitarian education]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Khmel'nyts'kyy. 20 [in Ukrainian].
- Petrakov, YA.V. (2011). Zakonomirnosti, tendentsiyi ta osoblyvosti formuvannya nepodatkovykh byudzhetnykh dokhodiv [Patterns, trends and peculiarities of formation of non-tax budget revenues]. *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of the Chernihiv National University of Technology*, 48, 392-404 [in Ukrainian].
- Prykhod'ko, T.P. (2012). Motyvatsiya profesiynoho samovdoskonalennya vykladacha ekonomichnoho napryamu yak skladova yoho hotovnosti do pedahohichnoyi diyal'nosti u vyshchii shkoli [Motivation for professional self-improvement of an economics teacher as a component of his readiness for teaching activities in higher education]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 3. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1011> [in Ukrainian].
- Rozvytok tsyfrovoyi kompetentnosti pedahohichnykh, naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv ta kerivnykiv zakladiv osvity haluzi znan' 01 «Osvita» v systemi vidkrytoyi pisyadyplomnoyi osvity: zbirnyk osvitt'o-profesiynykh prohram [Development of digital competence of pedagogical, scientific and pedagogical workers and managers of educational institutions in the field of knowledge 01 «Education» in the system of open postgraduate education: a collection of educational and professional programs]. DVNZ «Un-t menedzh. osvity». Kyiv, 2019, 250. https://lib.iitta.gov.ua/718505/1/Zbirnyk_OPP_VOSIKT.pdf [in Ukrainian].
- Tendentsiya, tendentsiynist' [Tendency, tendency]. *Vikipediya – Wikipedia. Vil'na entsyklopediya – Free encyclopedia*. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F> [in Ukrainian].